

Заједничарење 12

Водитељка (Ана Брзаковић) Заједничарење. Серијал о јачању солидарности са особама са инвалидитетом.

Учини неко добро дело без очекивања и награде сигуран у знању да једног дана неко може да уради то исто за тебе. Човек постаје великан сходно степену на ком ради за добробит других људи. Немојте се трудити да само ви будете добри, већ да и свет што га иза себе остављате постане добар. Никада није касно да постанемо добри. Не можете учинити добро дело прерано, јер никада не знате колико ће брзо за то бити прекасно. Доброта језик који глуви могу да чују и слепи да виде. Нико није бескористан у овом свету ако олакша терет другоме. Племенита дела раде се у тишини. Ако желиш да видиш промену у свету, ти мораш постати промена. Где постоји љубав, ту постоји живот. Откри љубав и покажи је читаво свету.

Почиње 12. и уједно и последња емисија серијала Заједничарење у ком се бавимо јачањем солидарности са особама са инвалидитетом и или сметњама у развоју у циљу унапређења њиховог здравља и благостања. Овај серијал суфинансиран је средствима Министарства информисања и телекомуникација Републике Србије. У данашњој емисији за тему имамо здравствену заштиту особа са инвалидитетом. За саговорнике ћемо имати господина Милана Андрића, председника Извршног одбора удружења ратних и војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац, госпођу Данијелу Нешовић, председницу Удружења за помоћ особама са аутизмом и руководиоца клуба особа са аутизмом у Крагујевцу, Михаила Кречковића, терапеута у поменутом клубу и Ивана Бојовића и Дарка Калановића, кориснике овог клуба, као и госпођу Сузану Маслаћ Матовић, секретара Удружења глувих и наглувих Крагујевац. Како изгледа у пракси здравствена заштита и пружање здравствених услуга поменути рањевим групама сазнајемо у наставку емисије за чију је тонску реализацију задужен Арсеније Вучковић, а за вођење Ана Брзаковић.

Ана Брзаковић: У данашњем издању емисије Заједничарење представљамо вам једно удружење које чине велики хероји који су задужили све нас који данас ходамо земљом Србијом тиме што су ризиковали оно највредније што имају а то је сопствен живот и сопствено здравље како бисмо ми данас живели слободно. У студију за саговорника имам господина Милана Андрића, председника Извршног одбора удружења ратних војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац. Господине Андрићу, помаже Бог. Добар дан и добро ми дошли у студио Радија Златоусти.

Милан Андрић: Бог вам помого и хвала вам. Задовољство ми је што сте ме позвали и да могу да представим наше удружење.

Удружење ратних војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац је основано 15. октобра 1993. године. У октобру месецу значи пунимо 33 године непрекидног рада. Удружење је тада бројало неких 300 чланова. Сада се тај број смањује. Једноставно не вреди. Доста наших породица погинулих су преминули. Ратни војни инвалиди су преминули. Тако да се тај број смањује. А ми имамо значи у статуту где каже да смо

добровољна, хуманитарна, невладина, нестраначка и непрофитна организација чији је циљ да помогнемо у заштити права и интереса ратних војних инвалида и погинулих бораца. То је број један у статуту нашем који смо тада и урадили. Чланови удружења, појаснио бих, су ратни војни инвалиди који су учествовали у оружаним акцијама у периоду од 1990. године до 1990. године. Чланови њихових породица као и чланови породица погинулих бораца у ратним дешавањима 90-их. На иницијативу нашег удружења у нашем граду је подигнути споменик Успење испред Робне куће који је чекали смо неких шест, седам, осам година да би се то одрадило да бих напокон и 2007. и то и урађено. На њима је уписано 93 имена. Накнадно су требало после да се упишу још три имена које су погинули наши. Међутим чекамо да се и то деси. Иначе у знак сећања на погинул Крагујевчан у ратовину 90-их, у оквиру наших просторији удружења ратних вој инвалида који се налазе у тргу слободе 1 на четвртог спрату 40б. Налази се и спомен соба где је посвећено 9борици наших суграђана који су трагично изгубили живот у тим сукобима и која чува сећање жртве које је наш град дао у немилим догађајима. Удружење како функционише? Ми по том статуту имамо председника и потпредседника скупштине које је иначе највише тело удружења. Имамо и извршни одбор и имамо надзорни одбор седам чланова извршног одбора и три члана изврш да извршног а три члана надзорног одбора и то је исто кажем вам све посто ту регулисано и ух извршни одбор је то тело које углавном сарађује са свим осталим удружењима и ради оно што на што скупштина у току ми смо имали на пример сад скупштину у у 20 не није ни битно 14 учинио ми се марта и Значи на тој скупштини се доносу одлуке шта ће удружење радити у току следеће године, план рада, шта је урађено, шта није урађено, због чега то што је требало да се уради није урађено. Тако да су то неке ствари које скупштина доноси одлуку, а извршни одбор је тај који реализује.

Ана Брзаковић: Код вас је другачија ситуација у односу на већину удружења где је поента да има што више чланова. Код вас је смер потпуно обрнут.

Милан Андрић: Баш тако. Јер да вам кажем нешто, оно што смо и рекли када смо се основали да не дај боже да се наше удружење увећава и да се молимо Богу да се то више никад не деси. Пошто смо видели да се стварно осипамо, а да је ово нешто што је врло битно да треба да траје, онда смо у статуту донели одлуку осим чланова да буду и чланови породица ратних војних инвалида, то јест деца која ће преносити сва та искуства и сав њихов живот који су провели уз родитеље који су ратни војни инвалиди и оно што је још горе да деца погинулих бораца пренесу сву своју муку и како су одрастали без родитеља. Тако да кажем вам донели смо и ту одлуку и сад због тога имамо имамо неких десетак већ чланова мислим на на ту децу погинулих бораца као и на децу ратних војних инвалида.

Ана Брзаковић: Када кажете да је веома важно било да се удружите, зашто је то тако било? Где сте препознали ту потребу да останете заједно и шта је данас мисија вашег удружења?

Милан Андрић: Па гледајте, значи кад смо кренули сву ту причу једна је врло битна ствар можда је један од нас знао процедуру и за добијање да вам кажем нешто тада је то све било ново. Нико није имао појма ни како шта треба да се кад кажете тада мислите на те 90

да мислим те 90 мислим да 92 91 јер да вам кажем нешто од 91 значи су почели те борбе у Хрватској, Негославци, Вуковари и тако даље и тако даље. Е онда смо после тога који су се вратили који су се вратили су чули да постоји неки сектор у општини у локалној самоуправи који објашњава начин како да се дође до лечења и свих тих ствари које су већина њих није знала. Која је процедура? Процедура је значи да треба да добијете папир да се преда министарству за рад да се добије да сте ви ратни војни инвалид то јест члан породице погинулих бораца уз сву ту документацију која је ишла ух и кажем вам значи један или две особе можда знају ту процедуру и да вам кажем нешто много је лакше кад смо јединствени кад нас има више и када наступате као удружење а не као појединац. Можда ће неко да мени објасни, можда нема живаца да ми објашњава, али да вам кажем нешто кад представник удружења каже добар дан, добар дан, ми смо испред удружења ратних војних инвалида, објасните нам процедуру. Е онда је то 92. смо нешто кренули неку причу. Међутим да вам кажем нешто то је баш баш тешко ишло јер требало да се уради статут. Требали су ту људи и који мало познају што каже и права и још неки и људе уопште. Е онда после кажем вам 15. октобра је 93. смо организовали се била је скупштина где је донет статут и по којем се ради до данашњег дана.

Ана Брзаковић: Јесу ли сви чланови удружења чији сте ви председник извршног одбора особе са инвалидитетом?

Милан Андрић: Да. Не можете бити члан удружења ако немате од ресорног министарства да сте ратни војни инвалид, то јест да сте члан породице погинулог борца и то је нешто на основу чега са тим документима се долази то удружење и на основу тога се постаје члан удружења. Могу да буду и деца погинулих бораца и ратних војних инвалида и имамо и једну ставку где кажемо да може да буде почасни члан неко ко је заиста дао овом удружењу не мислим на новац мислим на лепу реч, на жељу да се помогне. Јер да вам кажем нешто, сада је то много лакше, знате тада тих 90-их година сами знате и ратови све ништа не функционише. Не можете да добијете, не знате где да идете. Знате да смо ми по кафанама, на пример седео извршни одбор и у кафани се доносе одлуке шта ће јер немате где или одемо код неког у кући. Па не можете сваки пут да идете код неког кући. Е онда значи после тога добијамо иницијативу нашег удружења добијамо просторије где се тренутно сада налазимо. Значи ту смо 31 годину јесте да је то четврти спрат. Јесте да смо ми имали у то време људи у колицима који су преминули. Лифт је радио, није радио, али јака жеља да све то опстане, то је невероватно

Ана Брзаковић: Када неко дође са ратишта и када као последицу тога што је заложио поновићу се са почетка емисије највредније оно што има то је сопствено здравље, сопствени живот и врати се као особа са инвалидитетом и када добије тај статус, добија ли и неке бенефиције? И да ли су то уопште бенефиције?

Милан Андрић: Тамо неких деведесетих, опет се враћамо на почетне године када је то баш било изражено, имамо ситуацију, а мислим да ће и слушаоци разумети шта сам хтео да кажем. Имали смо неки протест испред Владе Србије да добијамо неке бенефите којих тада није било уопште. Ми смо тражили на пример да пошто, за време краља, много су

поштовали више тада ратне војне инвалиде и породице него што је тих деведесетих година било. Шта се дешава? Дешава се да једноставно гледајте једну ствар протест они причају неку своју причу. Може не може, и сад господин који је у колицима, један наш пријатељ Бог душу да му опрости, он седи у колицима и сад прилази новинар и каже је ли а кажи ти мени колико ти добијаш за ово што си до рањен, што си остао без ногу. Сви причају да добијате велике паре. Његов одговор је био, брате мој, је л' хоћеш да се заменимо? Узми ти моје паре, а дај ми твоје ноге. Довољно то говори. Тако да кажем вам, у то време значи уопште није било жеље да се тим људима помогне. А што је најгоре повећавао се тај број и ратних војних инвалида и породица погинулих. Значи од Хрватске, Босне, па онда после горе и од НАТО агресије. А оно што је жалосно што морам рећи је да у једном периоду, значи пре неких петнаестак година, је таква била алабука на ратне војне инвалиде и на породице погинулих где је то било жалосно где ако кажете да сте ратни војни инвалид па то је као да сте не знам шта. Значи не знам једноставно је таква политика била тадашње власти и гледали су што више да нас умање и да не постојимо.

Ана Брзаковић: А ви сте хероји.

Милан Андрић: А ми смо хероји. Имали смо скуп, удружење ветерана органа безбедности војне полиције организовало кад је био почетак борби на кошарама где су они организовали полагање венаца испред споменика Успење. Пети батаљон је највише имао тих својих чланова који су погинули и оно што је нама битно да се шири тај део свести и људи као и органа власти То су неке ствари и мисија овог нашег удружења да се никад то не заборави. Свако ко дође код нас у удружење први пут или више пута значи причајући о удружењима које су слична нама са којима сарађујемо до министарства свако ко дође и проведе 10 минута у соби где су све слике тих погинулих бораца...извињавам се...

Ана Брзаковић: Је л' вредало Милане?

Милан Андрић: Да.

Ана Брзаковић: Тих деведесетих када се основало удружење јесте ли се ви сви међусобно познавали с обзиром на то да долазите сви из Крагујевца или сте се међу у у ходу упознавали?

Милан Андрић: Па да вам кажем нешто нисмо значи ја сам на пример имао још двојицу комшија из мог насеља а значи од нас тројица да вам кажем нешто то је неки био податак у то време значи где је огромно насеље где је било можда неких 15.000 становника

Ана Брзаковић: А које је насеље?

Милан Андрић: Бресница. Само три особе су отишле у том тренутку 91. на ратиште, и мој покојни брат је исто отишао и онда су питали мог оца, Бог душу да му опрости - по закону један може само да иде на ратиште, кога ћеш, једног имаш право. Молим? Иду обојица.

Ана Брзаковић: Дакле два сина из куће одлазе на ратиште.

Милан Андрић: Да. То су неке ствари којим те живот меље а онда после тога и креће да ради удружење и онда 93, 94, 96. година, инфлација, нема се ништа. Опет се враћа покојни отац, каже је ли бре сине бре? Ал' аман бре шта бре човече само носиш бре доле само дај проводиш више време овде него са породицом. Ја кажем а шта мислиш шта тим породицама треба? А шта да си ти на њиховом месту? Шта да сам ја остао горе?

Ана Брзаковић: Где сте ви Милане конкретно ратовали?

Милан Андрић: Вуковар. Значи почетак септембра месеца ми смо пре тога били ангажовани неких 60-ак дана. Е онда после кад је загустило горе онда смо ми отишли. Наша јединица је била до 15. новембра. Ови који су погинули, они који су рањени су отишли мало раније. Ја сам 4. новембра дошао. Вратили ме овамо.

Ана Брзаковић: Тада као млад човек као младић?

Милан Андрић: Да, гледали сте оне филмове и онда као знаш а онда одједном ту рат уживо, баш тако гледали сте из фотеље нешто а онда морате стварно да учествујете у свему томе.

Ана Брзаковић: Са којом врстом инвалидитета ако сте расположени о томе да говорите се ви враћате у Крагујевац?

Милан Андрић: Па гледајте једну ствар пошто је постојала та скала од до, значи имате од 20% телесног оштећења до 100%. У то време мислим морам и то да кажем 80% сам ја био телесног оштећења после неких годину и по дана пошто смо ишли на сваких шест месеци контрола. Значи прво док су нас закрпили, залечили се док је све то ок урађено. После тога вам кажем на ВМА смо ишли на контролу и да би после тога знајући процедуру преко удружења организовали смо се на који је начин да се оде и да се добије од државе уверење да сте ратни војни инвалид. Одлазимо на комисију и сцена покојни Панта. Он је тада био први председник извршног одбора удружења ратних војних инвалида. Он је човек који је био без ноге изнад колена. Отишао је тамо, ушао испред мене и чујем ја неку галаму. Рекох црни Панто шта ли си сад урадио? Он је звао одмах војну полицију. Хајде. Шта је било? Каже, ђубре маторо. Ок, уђем ја следећи. Дobar дан. Дobar дан. Сад очекујете неког доктора. Међутим ја видим човека мислим хајде са тачке гледишта од 25 година кад сам био неко ко је 60 70 ал тад је тај господин имао 70 година господин каже шта је било о чему се ради ево ту документацију погледајте гледа гледа гледа ма каже ма какви је ово мора да се смањи. Ја кажем господине мислим не разумем вас на основу чега ви доносите одлуку ви, ако је комисија војних лекара из Београда, ако је комисија лекара из Крагујевца све то преписало и рекли да је то то, на основу чега ви доносите одлуку? Каже, рекао сам мора да се смањи и готово. Е сад мени се враћа онај филм шта је било са Пантом. Вероватно је и њему рекао исту ту причу. Нема ништа бре, бато, само скидај. Ја кажем хајде сад ја опет да будем фим. Да вас питам нешто. Да ли бисте се понашали да је ваше дете рањено и прошло овако како је прошло? Да ли бисте се исто тако понашали? Нормално, нисам добио одговор, али је рекао па шта мислиш зашто су мене довели овде? Рекох да ви сте без срца, без душе, без ичега и ви ћете најлакше. Шта је њима битно било?

Што мање, што мање. Све је било у парама. Нико не размишља о теби као човеку и какве су то последице. Знате, пробудите се и онда видите бело горе. О, отишао сам у рај, хвала богу. Није каже сестра а ниси отишао.

Ана Брзаковић: Ту сте још увек овде међу нама.

Милан Андрић: Па нећеш моћи да побегнеш. И мислим прелази се на шалу тада. Особље у у на ВМА је било изузетно. Значи стварно су били они су имали и срца и душе. Баш тако. Они су имали дупло од свега тога. Тако да кажем То су све неке ствари које су после доприносиле да смо ми кажем морали да се скупљамо и да правимо неке протесте и да и да смо 90% ствари које смо добили тада је било све са протестима. Ништа друго. Значи док не виде силу нема ништа.

Ана Брзаковић: А како сте ви конкретно прошли након те рампе на коју сте наишли где је требало смањити?

Милан Андрић: Да, смањили су. Смањили су и онда сте проглашени? Онда су они спустили једно 50%. А и да вам кажем нешто после тога ја кажем хај кажите ми је л' мени боље. Ок ја имам мањи неки проблем. А шта да радимо са људима? Јесте л' неком израсла нога? Је л' су неке израсле ноге? Је л' је неком израсла рука? Је л' је наш као нашем колегом који је остао без шаке? Значи хајде људи ух једноставно да вам кажем нешто. Ко није имао неког у породици да је био на атишту и да зна како је то било. Немају осећаја. Грешна ми душа. Има људи који су да вам кажем нешто којим се захваљујем не само ја него су наше удружење који су захваљујући њиховој доброј вољи када су паре требале онда су они помогли у неким стварима да бисмо могли да опстанемо. Основна ствар вам је слава. Наша црква наша слава удружења је 8. новембар Свети Димитрија. Сваке године се то прославља. Али да вам кажем нешто сад је већ то нешто и ми имамо имамо могућности сад лично из својих средстава да помогнемо да одрадимо то. Један део средстава добијамо од локалне самоуправе. Тада немате ништа. А онда гледајте са ствар да ли имате средства Да ли имате нешто у животу, пара, ово оно није битно. А ви треба да припремите славу. Пара нема. Како бре да тражиш? Кома да тражиш? Е онда смо имали састанак одбора. Причам за 96, 97 годину и кажемо ало кога ти знаш? Ја знам ово. Овај зна оно. Овај пекар овај ово. Хајмо свако да оде и да замоли. Па каже брате срамота ме. Ја кажем па прво мене срамота. Ал' ово што радим не радим да бих носио кући, него за опште добро тог удружења да би сви ови остали чланови имали утисак да се ту нешто дешава и да кад се треба нешто да зна коме да се обрати удружењу, а не као појединац да оде и каже еј па знате шта, ништа од тога. Мени рекли оно не кад одете као неко удружење или или представљате нешто опет је то друга прича. И зато кад Кажем је тај почетак био врло битан да ух наши чланови да наши другови који су и настрадали да имају у глави да ипак може нешто да се оствари ако смо заједно.

Ана Брзаковић: Шта можете да остварите осим наравно сећања и тог осећаја припадности и осећај један бисте опет све исто поновили да не бисте другачији да сте хероји како год вас друштво третирало, називало, посматрало. А говорићемо и о третману друштва. Дакле, не само власти него и околине. Шта је то што ви заједно можете да урадите и на какве

данас људе наилазите у односу на те деведесете и када треба када је требало да се смањи како кажете проценат инвалидитета? Каква је данас здравствена заштита чланова вашег удружења?

Милан Андрић: Све смо старији, све су ту горе ситуације. Те ране док сте млади много лакше носите. Родитељи који су изгубили децу...ми имамо три члана који су изгубили сина јединца. Затвара се цела породица, затвара се та кућа. Кад то неком кажете то иде из једне крајности где људи плачу да друге крајности до тапшања по рамену. Све ове моје претходне колеге који су били председници извршног одбора, који су били чланови извршног одбора, сви ће вам причати исту причу. Зашто? Зато што смо ми то све гледали и нисмо за неке ствари могли да верујемо. Друштво је такво да ако није је неко осетио проблем у породици, па макар и у ширем делу породице, нема тај филинг да каже е дај да видимо шта може, како може. Они који то су осетили колико год могу они вам помогну. Гледајте сви ово ми што радимо, сви радимо цабе. Цабе мислим цабе јер људи прво причају о парама. Ја кажем сви што радимо сви се надамо од Бога да ће то да погледа и да каже е заслужили сте. Не да би Бог рекао то него зато што једноставно ја кажем па могао сам ја да останем тамо. Те породице кажем вам све више се то придаје значају. Хвала Богу. Добили смо на пример задњих три четири године, хајде да тако од 2020. године добијају се неки закони који су уско везани за нас. Имамо закон о правима бораца, војних инвалида, цивилних инвалида рата и чланова њихових породица који су донети 2020. године. Овим законом уређају се права и услови за остваривање права бораца, војних инвалида, цивилних инвалида. чланова породица палих и умрлих бораца и умрлих војних инвалида и лица које је погинуло или умрло у војсци Србије. Значи то је тај закон који је у коме смо и ми и задњих можда четири пет шест година се баш води рачуна и све више се инсистира на томе да људи добију нека права где неће бити уредба него да ће бити закон.

Водитељка: Како то изгледа у чекаоници? Како то изгледа у аутобусу? Како то изгледа у било ком реду? Имате ли игде приоритет и првенства?

Милан Андрић: Е овако, драго ми је што сте ме то питали. Имали смо састанак у министарству 2022. или 2023, није ни битно, пошто је било више састанака где су била удружења баш везана за ратне војне инвалиде и за породице где је било неких 20-ак удружења, био је и састанак са министарком тадашњом за здравље. Зашто? Зато што смо ми притискали. Гледајте једну ствар. До тада ми уопште нисмо имали али никакве бенефите приликом здравственог прегледа, приликом заказивања. Е сад, после тог састанка тадашња министарка доноси одлуку да види каква је могућност и како то да се уреди и да се промени. После другог или трећег трећег састанка министарка је дошла и потписали су споразум између Министарства здравља и Министарства за рад и боравачка социјална питања где је су донете одлуке како и шта треба да се уради да би ратни војни инвалиди и породице погинулих бораца пошто смо у међувремену добили и легитимације, значи борац прве категорије, борац друге категорије, борац треће категорије и где пише ратни војни инвалид или породица са том легитимацијом коју је издало министарство. Сад вам причам како је речено и како треба да се ради. Одлазите код медицинске сестре и кажете добар дан, добар дан. Показујете уз своју здравствену књижицу показујете ту своју

легитимацију. Она треба да вас одмах убаци на преглед код лекара, осим ако је хитан случај то јест трудница. И то је оно што смо и ми инсистирали да то не буде стриктно тако. Морамо да вам кажем што свако од нас разуме шта је проблем. Показујем здравствену књижицу и показујем ово. Мало ме мрко погледала, али зна ме пошто кажем ја морам сваких шест месеци да контролишем и крв и све комплет. Е већ ме упамтила. Каже добро хајде видећемо. Добро нема проблема видећемо. Али гледајте сад једну ствар шта су они добили. Они су добили сви изнад главе им је залепљено. уредба министар потписао, е сад стакло је па ви видите са спољне стране шта пише ту, гледам, добро је л' видиш шта пише ту, да, и зато што сам ја био такав ја сам тог пута ушао следећи пут пар пута сам кад је нека друга медицинска сестра нисам, хоћу да вам кажем селективно су се ти радници понашали према тој уредби која је дата од министра. Е сад, остали моји колеге и из удружења су у да вас не слажем 85% случајева је било ма нема појма. Ма бре не интересује нас. Хајде сад ја сам скептик и хај сад рекох да видим како се понаша код специјалиста. Хајде идем на неку контролу. Добар дан. Добар дан. Изволите. Рекох, јел тамо исто пише да ратни војни инвалид и породица и члан породице погинулих бораца са легитимацијом не сме да буде заказан преглед више од 30 дана. Значи у року од 30 дана морају да вас прегледају специјалисте или да ураде снимак. Знате да онда је у једно време било скенером чекање, чак шест месеци, кажем ок хајде хоћу баш да видим. Добар дан. Добар дан. Изволите ја дам дам дам упут дам све. Каже дођите хајде сад слупај три месеца. Ја кажем госпођице ал да вас питам нешто реците је л' знате шта сам вам дао уз здравствену књижицу? Ма шта то мене брига бре, госпођице, али гледајте шта вам пише изнад јер стално су испоштовали што се тог дела тиче. Ми смо пар пута и разговарали са директором клиничког центра. Они су стварно буквално спустили на најнижи део да се сви запослени упознају са том уредбом коју је министарство прописало. Она ме гледа, као, хоћете да се померите? Каже мора да радим. Ја мало оно већ почиње цигерица ми ради. Како вас реко није срамота? Ало бре хоћеш да се помериш или нећеш? Ако нећеш ја ћу да станем па ти види објасни овима иза реда. Ја кажем је л' ви схватате? Могу рекох само да знам ваше име или презиме, каже можеш да радиш шта хоћеш. Рекох у праву сте. Тако да је то и пример из личног искуства.

Водитељка: Дакле, различити су случајеви или различит је третман чланова ваших удружења у пракси. Опет се све некако сведе на људскост. Има ли је или је нема.

Милан Андрић: Баш тако.

Водитељка: А не на слепу послушност.

Милан Андрић: Баш тако. Нема везе шта си ти добио. И да вам кажем нешто, после смо нормално ми ушли у ову причу и са осталим удружењима, са осталим колегама из осталих градова. Могу вам рећи да је на пример добра је прича у Нишу, а у овим мањим местима како где.. Али оно што је евидентно, не поштује се то селективно се ради, неко више, неко мање. Ми смо имали на пример састанак са државним секретаром где је и са градоначелником града Крагујевца, причали смо око проблема које може локална самоуправа да помогне. И да вам кажем нешто. Министарство је такође исто донело

одлуку 2024. године да људи ко добијају са тим што се добија та борачка легитимација које су приоритети.

Ана Брзаковић: Милане, поред тога што су чланови вашег удружења дали своје здравље, ви сте и даље хумани људи, јер ево, проналазим на сајт удружења информацију да организујете акције добровољних давања крви.

Милан Андрић: Да, знате била је нека прича и сад, је ли бре, како вас бре није срамота, ви бре само тражите нешто тражите. Ја мислим шала. Међутим та шала је мало боцнула а онда нам дала идеју. Хајде да и ми урадимо то. И онда, кад је почела прича, ја кажем знате шта, ми тражимо, немамо, али ето ми ћемо мало да дамо крви. Ми ћемо мало да дамо део тела, каже, па људи јесте нормални, што, ако доктор каже да могу да дам крв, што да не. Рана зарасла, у могућности сам, ако се не пију неки лекови који не смеју, али вам кажем, организовали смо то. Јао то је био такав бум да је то било невероватно, следеће године то је имало таквог ефекта да нисмо имали просторију где би то могло да буде организовано, па смо то организовали у једној кафани, али захваљујући власнику тог ресторана смо ту давали крв, е ту је такав одзив био да је то било невероватно. Много мање сада имамо могућности јер кажем све смо старији. Покушавамо да нашим млађим члановима да им објаснимо шта то значи. Дате крв, спашавате живот. Да вам кажем нешто. Ја бих искварио да није било неког ко је дао крв. Ја сам отприлике, слагаћу вас можда 50 и нешто пута дао крв док ми нису забранили. Не може, пијеш тај лек, не може. Ја кажем ок. Тако да кажем вам то је нешто што нама много значи.

Ана Брзаковић: Чули смо дакле где имате приоритет, где би требало да имате приоритета, где само на папиру имате приоритета. Како вас третирају чланови друштва? Како вас третира комшилук? Како вас третирају они који нису само чланови ваше породице и фамилије, него е знаш, он је учествовао на ратишту у Вуковару. Па осећате ли то дивљење, захвалност, има ли је?

Милан Андрић: Гледајте, опет имамо и оваквих и онаквих случајева. Све су то ситуације, враћате се са ратишта, долазите кући, изгубљени. Не можеш да се навикнеш на овај нормалан део живота. А људи вас гледају неко извесно време и комшилук - да ли је овај полудео, ту су различита размишљања, али зато на пример имате где су ми поједине комшије одмах кад сам стигао, кад сам стигао кући одмах су дошли, је ли брате шта како је л' шта треба? Значи само кажи шта треба. Неко има, неко нема осећаја, иако му је неко најближи био тамо. Опет све то зависи од човека. Оно што је најгоре било, није нама проблем што ће тамо неки Пера Лаза да ми каже знаш, овај је био на ратишту, ти си отишао тамо, тада је био председник Милошевић, ти си отишао због њега...људи, бре, јесте ви нормални, је л' ви схватате добили смо позивницу од отаџбине па који кретен неће да оде бре А кад се све то издешавало после 92, 93, па тек онда кад сам видео масу другара комшије ти си бре будала, шта си добио, ја кажем добио да ми је срце мирно, душа ми мирна нисам побегао. Отишао сам због своје државе зато што је звала. А онда ништа вас кажем не боли толико као од ваше државе према вама. Дође тамо неки господин од 70 и кусур година и каже не може толико. Не може. Знаш ти каже колико то кошта државу. Па

брате мили, је л' ти мислиш да ја волим што сам ја изгубио то што сам изгубио? Овај што је остао без ноге, овај што овај је остао без сина јединца. И кажем вам после тога задњих пар година и што се тиче наше локалне самоуправе и што се тиче државе према нама кажем донети су и ови закони који као што видите негде се практикују негде не али мислим ми смо такви људи да оно нема везе ћути небитно. Већ смо навикли на све те ствари и драго нам је кад видимо да неко хоће да нам помогне у било ком смислу кажем вам нико од нас ништа није уско везан па онда каже е то познајем ја сам правник и он не да вам кажем нешто можда да будете правник може да будете економиста али друштво је такво да ако добијете неку информацију као што се на пример дешава пошаљу ми на вибер и каже е имате сад то, ја избацитим одмах на групу, значи и даље имате људе добре воље и даље имате добре људе који размишљају о нама. Опет имамо и ту смо избацили отприлике оно што смо добили од министарства које све фирме дају неке попусте. Сада у септембру месецу министарство је донело одлуку да имамо неки бенефит на пример на струјом и то је до трећег месеца и завршено. Ок, није то нешто много, ал' да вам кажем нешто, мило вам је и драго вам је кад видите да вас се неко сетио, осећате се почаствовано, испоштовано...

Водитељка: Милане ми смо до сада говорили у добром делу ове емисије о телесном инвалидитету. А шта је са тим гледањем у бело и да ли се ико бави емоцијама ратних војних инвалида и погинулих бораца и чланова ваших и њихових породица. Да ли се ико бави менталним проблемима које сте ви донели и претпостављам да се те слике са радишта кад тад враћају у вашу свакодневицу?

Милан Андрић: Опет зависи то све од човека. Неко је то лакше поднео, неко није. Ми активно радимо, пратимо пројекте које расписује и министарство и град, локална самоуправа. Ми смо имали 2024. године пројекат који је био баш уско везан за то где смо ушли у причу да ангажујемо стручњаке за психичко здравље: психијатра, неуропсихијатра, психолога. И гледајте једну ствар, имамо ситуацију где наш члан неће да потражи помоћ, иако му треба, али ја знам да он неће да оде код психијатра. Неће, видеће га неко... Ја кажем ало је л' видиш да ти није добро? Неће да иде. Е ако је већ тако, е онда ће да урадимо овако. Напишемо пројекат, министарство то одобри, али нормално не одобри онолико колико је тражено, али смо ми том тренутку то одрадили. И гледајте сад једну ствар, обавестите све да ће тог и тог дана бити то и то, дођите да л' ћете са чланом породице, да л' ћете сами, како ћете, али бићете сами са тим стручним лицем у нашој канцеларији. Сами, нема нико. Могу вам рећи да је то имало таквог ефекта да је то невероватно. да су појединији оно чланови говорили - да није било овог, ја бих полудео... Међутим, министарство је написало да не можете један пројекат који је урадили, не можете више да пишете поново. Кажем, људи, па ово би требало ви да урадите са свима и да причате о ПТСП синдрому, па то ће да буде све више. Уместо кад сте видели да удружење то урадило па да кажете е следеће године господо дај још више јер је имало ефекта. Гледајте свако од њих је написао писаним путем шта како мисли, не мораш да се потписујеш напишеш да ли си ти задовољан са овим пројектом који је био и има ли ефекта то што се дешавало. Ја сам то исто послао министарству уз онај пропратни део који иде

како смо трошили средства шта се дешавало, они су били одушевљени. Али ја кажем добро овде ја могу да наставим ту сад па каже знаш пише тамо не може Мислим ја не волим да лажем. Ја можда могу да променим назив пројекта, али није битно ово. Али оно што је врло битно да су ти људи који су били тада су наставили. Е, докторка је л' може то? Може. Кад да дођем? Хајде нема везе. Дођи тад. И они су били изузетни и ја се њима захваљујем што су имали толико стрпљења да их саслушају иако им то није био посао у том тренутку. Значи, заиста им хвала.

Ана Брзаковић: Милане, да убудуће буде што више тих може, а што мање оних не може за чланове удружења ратних војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац. Најлепше вам се захваљујем што сте били мој саговорник.

Милан Андрић: Хвала вама што сте нас позвали. И ово је једна од ствари која битно утиче и за наше људе и за целу локалну заједницу да знају. Јер да вам кажем нешто, доста људи нема представу о томе шта је и како је. Ми имамо сада, искористио бих прилику, имамо сада у четвртак у 17 часова у у Црвеном крсту трибину везану оно што сам мало пре причао 110 година капија слободе, 110 година Кајмакчалана, где ће нам присуствовати и неко из министарства и из локалне самоуправе. Али оно што је исто битно, присуствоваће ђаци средњих школа који ће бити присутни на том делу и да упознају историју. То је нешто што је цела прича нас. Не сме нико од ових људи да се заборави и да сваком уђе у главу да се више ово никад не деси.

Ана Брзаковић: Хвала још једном. Свако добро.

Милан Андрић: Хвала и вама.

Ана Брзаковић: Поштовани слушаоци, ево нас за потребе серијала Заједничарење који се бави јачањем солидарности са особама са инвалидитетом у просторијама клуба особа са аутизмом у Крагујевцу. Разговарамо са координатором овог клуба и председницом Удружења за помоћ особама са аутизмом и нашом драгом саговорницом госпођом Данијелом Нешовић. Данијела помаже Бог. Добар дан и хвала вам што сте нас примили у просторијама клуба Особа са аутизмом.

Данијела Нешовић: Бог вам помогао и хвала вама што сте дошли да нас посетите и да упознате наш клуб. О удружењу смо говорили више пута, а у клубу смо данас први пут. Добродошли! Удружење наше постоји дуги низ година. Наше удружење је родитељско удружење и заступници су родитељи и у органима руковођења и у заступништву. А нашим дугогодишњим залагањем да особе са аутизмом су у нашем граду дискриминисане, да немају адекватан простор за рад и дружење, нашом заговарачком да кажем политиком родитељством и доказивањем да је то заиста тако. Успели смо да добијемо стан овде у Првослава Стојановића у насељу Стара Радничка колонија. Налази се у стамбеној заједници односно згради. Желели смо да то буде баш стан из разлога што је то нешто што је најприближније њиховој биолошкој породици и тамо где они живе. Градске власти су хтеле да нам понуде локал. Међутим ми смо одбили локал зато што некако наше активности нису баш примерене да се ради у локалу који је застакљен и који је да кажем

само у једном простору. Значи овде у овој стамбеној заједници у овом значи стану где сада функционишемо то је стан од 70 квадрата где имамо и две терасе и три собе, чајну кухињу, два купатила и велики ходних. Тако да смо ми фактички то прилагодили аутизму и фактички функционишемо као дневни боравак.

Ана Брзаковић: Како изгледају, односно изгледа један дневни распоред током дана у у овом клубу?

Данијела Нешовић: Е овако, ми радимо сваког радног дана од 12 до 18 часова. Зашто смо дошли на идеју да тако радимо? Значи то је било у договору са родитељима. Неко нас је питао зашто баш од 12 часова. Па ето имамо неке кориснике који користе градски превоз или сам им уговорила да користе наше специјализовано комби возило за превоз особа са инвалидитетом. И рецимо имамо једног корисника који живи у Крожници који је удаљен одавде једних 15-ак км. Значи док он ујутру устане док попије терапију, док доручкује време прође већ мора да после 11 крене већ из Грошнице и овај ето родитељима је идеално да да клуб тако ради од 12 до 18 часова да има лепо попуњено поподне. Затим имам једног корисника који ће баш данас прославити рођендан. Он живи у насељу Бресница. овај па и он је прилично удаљен. Тако да док дође до овде док се врати ипак то прође доста времена и једноставно тако родитељима одговарало. Значи не доносим одлуку на своју руку сама, него седнем и са родитељима да говорим. И за сада је то идеално како им функционише. Онда имамо једног корисника чија мајка је доста ангажована на послу, ради чак и у поподневним сатима и молила нас је да њега примимо. То нам је иначе и најстарији корисник те пошто у Вивере се баш најбоље нису прилагодили аутизму и не зналазе се баш најбоље да он тамо негде до 12 борави и онда га у 12 пребацимо овде. Тако да он настави овде и док мајка заврши до 16 часова докле је на послу она има времена да дође да њега преузме и воде кући.

Ана Брзаковић: Углавном су корисници мушког пола ако сам добро приметила.

Данијела Нешовић: Добро сте приметили и није углавном него је тако. Зашто? Зато што аутизам је заступљен углавном код особа мушког пола више него код особа са женског пола. Ми унутар у удружењу имамо девојке. Девојчице су биле некада, сад су порасле па су девојке. И обично када аутизам је заступљен код девојака то је баш у онако једном регресивном и горем стању. Ми смо имали једну девојчицу која је млада, али родитељи нису баш хтели били сарадљиви за овај рад са нама. Девојчица је била и доста агресивна с обзиром да је ово ипак једноставно а зграда није у реду, знате да се овај удара у зид, да се скаче. Ми смо покушали да разговарамо са родитељима, да нађемо неко решење. Питали смо њих дају неко решење, али нису били ух водјни за сарадњу и онда су је удаљили родитељи. Углавном су овде дечаки од 15 година па на више.

Ана Брзаковић: Рекли сте да најстарији корисник има 40 година. Како они проводе време у овом клубу и шта кажу родитељи?

Данијела Нешовић: И за породице и да кажемо један бенефит уопште за заједницу. Мислим за наш град који није решавао питање аутизма. Ја одржавам редовне састанке са

родитељима. Организујемо повремено дане отворених врата овде када родитељи дођу и ја онда ангажујем терапеуте који раде да кажу неке ух овај неке закључке своје како корисници овде функционишу. Нека своја запажања мишљења. Ето рецимо шта ми је остало упечатљиво када смо прошле године држали дан отворених врата да. Једној мами је речено да њен син овде једе пасуљ. Ми према програму имамо пасуљ понедељком што се она изненадила јер он кући пасуљ не једе. Могу да кажем кад смо већ поменули храну да нама богословија донира храну и зато смо јако захвални. То су кувани оброци који су лепо спаковани у термосима и наш терапеут сврати, узме и донесе тако да имају један кувани оброк. А на нама је да им обезбедимо једну ужину пред полазак кући, тако да добијају два obroка и наравно да су родитељи јако задовољни. Е сад, у договору са родитељима, значи искључиво са мном када је неком рођендан као што ћемо имати и данас да могу да пошаљу тарту, пиће или неко воће, то онда искористимо да дамо за ужину да они могу да се засладе, да прославе рођендан, ово је њихов простор и они то воле и радују се томе. И наравно у договору исто са родитељем ја им купим неки поклон, али то им је поклон од њихових клупских другара. Тако да кад корисник пође кући и понесе један поклон клуба, као успомене и сећање да је овде прославио рођендан. Ето тако смо се организовали. Значи родитељи су презадовољни. Кажем организујем и дан отворених прата и састанке и онда ја питам родитеље да ли су задовољни, да ли имају неких сметњи, да ли би нешто да унапреде, да промене и тако. Углавном кажу све је супер, само настави да ради.

И тако мало примећујем ваљда смо и ми мало генерацијски већ да кажем у старијој доби, да су нам мало родитељи онако пали, у смислу да не могу лако баш да их покренем да им мало све то тешко пада, па сам као једну иновативну активност замислила ове године, то ми је град одобрио један пројекат из области здравства где ћу ангажовати социјалног радника који ће мало радити са родитељима, то ћу већ започети у мају. И још једна иновативна активност коју ћу увести за унапређење клуба, а то је да сам ступила у контакт са женом која се бави масажама и она ће доћи овде фактички изаћи ће на терен. Имаће и неки холистички приступ индивидуални где ће она са њима мало покушати масажама да их опусти и да их мало умири. Просто то ће нам бити нешто што ћемо испитивати. То је нешто што је иновативно. Тако да из свега овога заиста немају разлога родитељи да буду незадовољни.

Заиста се трудимо на различите начине да њима време које проведу 6 сати овде буде заиста лепо и интересантно. Е сад питали сте ме у самом старту овај како ми функционишемо. Значи радимо од 12 часова. Значи негде је договор од 12 до 15 до 1 односно 13 часова да корисници дођу. Ту их сачекамо онда имају неке радно окупационе мало овај активности ух или боје цртеже или у неком тренутку праве корпице за цвеће од новинског папира што је ето исто интересантно. Значи тај папир се рециклира у неки нови производ. Ух прав куповала сам им кесе па су они шарали рецимо у плавој боји па зип кесице где су они паковали кондиторске производе и то сам ја њима за светски дан аутизма дала кад је био 2. априла. А некако се ове године, тад су већ и васкршњи

празници, па су то фактички били васкршњи пакети да их мало обрадујем за те васкршње празнике. Иначе поље васкршњих ја им делим и за нову годину и за српску нову годину.

Некако комбинујемо и те традицију а и ове редовне да кажем празнике. Мамама обавезно за 8. март исто. Управо смо им те корпице са цвећем поклонили. Овај ух о којима сам вам причала. М Значи после тога када заврше са радно окупационим тим активностима онда ручају. Гледају да корисници максимално буду укључени да постављају сто, да приносе храну, да односе прљаве тањире, овај да буду максимално значи укључени. Ко узима терапију тада попију терапију после ручка. И на чему јако инсистирам од самог старта кад смо почели да радимо, а то је изаз напоље шетње. Ух тако је локацијски наш стан ух испао добро да нам је близу тржни центар плаза. Зашто нам је он добар? Кад су огромне врућине или када су кише они мало изађу и одмах су тамо. А велики је простор. Наша деца иначе воле ширину, велики простор, природу. С друге стране ту нам је хиподром, ту су нам шумарице. А неретко да они оду и до великог парка или до центра да мало рутину промене, прошетају, врате се, онда ујају и одатле кући.

Ана Брзаковић: Колико тренутно имате корисника и да ли су максимално попуњени капацитети или имате простор за још корисника?

Данијела Нешовић: Значи ми имамо деветоро корисника који долазе да кажем редовно с тим што свако не долази сваки дан. Ово је услуга која је била намењена пре свега одраслима са аутизмом. И они који су остали без једне услуге, то су два корисника Никола и Далибор. Они долазе сваки дан. Значи то је тако договор са родитељима. Али када смо оформили клуб, ми смо почели од октобра 2024. године, значи у октобру ове године биће нам две године за сад, значи годину и по дана како радимо. У договору са родитељима ја сам их питала да ли су заинтересовани за ову услугу и онда су рекли и ови млађи да су заинтересовани значи од 15 година па на више то су да кажем сад спојени млади и одрасли и овај они су онда молили да долазе бар по два пута недељно зато што их има доста онда сам их изротирала. Тако да ови који су стални и ови да кажем што долазе на пола, нама је капацитет значи пет до шест корисника дневно за оволики простор то је сасвим ок. Значи заиста да њих деветоро сваки дан долазе то већ не би могло да се функционише. И ово је да кажем на неком максимуму и могу да их похвалим да сви редовно долазе сваки дан, јер воле. Како изгледа њихова међусобна сарадња и комуникација? Одлично. Они су навикли они су навикли једни на друге. Ја сам вам причала малопре и о прослави рођендана и о шетњама. Колико су те шетње битне овај кад оне излазе. Мислим можда кад причам овако па шта...Међутим то поштовање правила у групи како другачије се понашају него када су овај са родитељима. Зашто је још исто битно? Зато што њих људи упознају. Значи из нашег насеља. Знаш да људи су имали огромне предрасуде кад смо ми дошли. Мене су сазивали скупштина станара овде овај хтели су да пишу петицију да ми одавде изађемо, јер су имали страшне предрасуде. Ту се дошло и до Рибникара и до мислим овога свега. Малтене да су они убице не знам овакви онакви. Ја сам покушала то да им објасним па вероватно кад прође па виде ова наша лепо украшена врата да нисмо ми баш неки ниткови. Да су деца да мислим родитељи долазе под децу да мислим шта им деца ту сметају што бораве мислим као и сви остали станари овај е сад тај излазак напоље па

враћање овај вероватно су их они у међувремену упознали па су видели да овај да то није ништа страшно и сада нас не дирају. Сад су ваљда то прихватили да су они пуноправни чланови заједнице и сад им више нисмо на сметњи. Али у почетку је било заиста велики проблема и предрасова.

Ана Брзаковић: А да ли је сада дошло и до сарадње са осталим станарима зграде у у којој је клуб?

Данијела Нешовић: Па не бих могла да кажем. Мислим кад смо отварала, ја сам позвала ту неке људе које сам виђела. Неки су дошли кад је било отворење али ето један од планова у будућности бих да баш направим отворена врата за њих па ћемо видети да л' ће нам неко баш да дођу да виде како наш клуб изгледа и да нас посете и из угла вашег искуства као мајке дечака младића са аутизмом Постоји ли ту нека предрасуда и дискриминација? А поменули сте дискриминацију на самом почетку нашег данашњег разговора када су у питању особе са аутизмом. Дакле, не везано сада за функционисање клуба, али да ви говорите и о терапији коју они узимају, корисници узимају овде. Шта се дешава када неком од и корисника и уопште особа са аутизмом затреба медицинска помоћ? Да ли смо ту као друштво сензибилисани?

Данијела Нешовић: Ово што смо причали на почетку то је ух дискриминација из области социјалне заштите. А ово питање које сте ми друго поставили то је значи здравствене заштите. Моје лично искуство. Сад то не бих баш могла генерално да причам јер свако има своје неко искуство и како се ко снађе. Ух неко моје искуство је када заиста одем у неку установу здравствену и када кажем да је особа са аутизмом у питању ух медицинско особље разуме и заиста има приоритет. овај за преглед и тако. Е сад шта се с друге стране дешава? Због њихове све специфичности који носи сам аутизам, несарадње и остало, дешава се врло често да немају адекватну здравствену услугу ух зато што једноставно нема лекар приступа како да му приђе да то одради. Па ето наша деца да би се урадила стоматолошка интервенција мора да се уводи у анестезију да би се то урадило. Исто моје искуство прошле године у мају месецу су мом сину радили. Ја сам била заиста задовољна. Радило се то нека два три сата. Он је био у анестезији овај, али су му поправили све зубе. Једноставно нема се другачији начин бар за сада. Ја ретко знам познајем у ствари двојицу корисника који су се социјализовали да могу да оду на неку стоматолошку интервенцију да им се поправи зуб. Али то је заиста ретко. Значи у нашим случајевима деца морају да буду опијена да би им се урадиле те све интервенције. Е сад, њима се иначе говори обично док су мали, кад је аутизам, док се не дијагностикују, они онако да буду и слатки па хиперактивни и тако па онда рана интервенција. Шта је велики проблем? Што сви они одрастају у одрасле људе и ух као и сви одрасли људи они имају придружене болести. које добијају као и сва остала популација. Е шта онда? Мислим овај некако не ради се на превенцији овај њиховог преглед њихових прегледа. То је сад причам по мом мишљењу. Ух шта се још дешава? Па родитељ и он стари онда и родитељ обољева. Значи овај некад и не може да се неки родитељи не могу да се носе са свим изазовима које аутизам има. Овај чак шта више наши родитељи колико пута не могу они да оду на редовне прегледе него него овај зато што немају где своје дете. Али шта се дешава код што се аутизма тиче

овај баш због тога што се не раде превентивни прегледи код њих и да се можда превенирају неке болести, обично наша деца овај припадну после ургентним прегледима и ургентној медицини кад што кажу догори до ноката па нема се више пут.

Ана Брзаковић: И како онда изгледа тај сусрет са са лекаром специјалистом?

Данијела Нешовић: Наравно, сарадња са родитељима па онда неким механизмима то већ морају лекари да кажу овај вероватно имају и они различита искуства како се овај ко сналази и тако терапија да то сте поменули неко исто моје искуство да неки родитељи не желе свом детету да дају терапију. Мада су углавном наша деца на терапији баш због те хиперактивности да би их спустила. Али колико ја имам сазнања немамо баш неког психијатра који је баш специјализован за аутизам него иду и тамо где иде сва остала редовна популација да се што каже мало позабави тим медикаментима који им се дају. Опет се враћам на ону причу. Док су мали, са њима се нешто и ради и бави се и имају образовање, имају вртић, имају развојне групе и тако како одрасту одрасле људе. А то време јако брзо прође јер као и сва остала популација сви се ми више налазимо у старијем добу него као млади. Мислим, школовање прође за осам или 12 година. Овај тако и њима и после тога они буду од система заборављени. Е сад што смо ми направили клуб и ми смо стварно некако иновативни у овоме у овој услузи коју пружамо, верујте ми да многи градови у Србији и то већи градови вапе за овако нечим.

Ана Брзаковић: А вама је жеља и тежња да једног дана добијете лиценцу и да постоји неки већи простор?

Данијела Нешовић: Тако је, значи ми у овом простору не бисмо могли због квадратуре, јер овај простор има 71 квадрат. Иако је он просторно јако леп и они ту лепо функционишу, али када би тражили од министарства то би нам био први окидач што немамо адекватан простор са адекватним бројем квадрата. А други је што немамо упосленог лиценцираног стручног радника који има лиценцу коју је положио пред комором социјалне заштите. И тако, до таквих људи је јако тешко доћи. То су углавном људи који раде у центру за социјални раде. Они то морају да имају, али они имају своје запослење. Што се дневног боравка тиче, ви морате да упостите особу на пуно радно време. Значи чак не можете ни на пола радног времена.

Ана Брзаковић: А када говоримо о том неком већем простору, рекли сте да такав простор заправо у Крагујевцу и не постоји.

Данијела Нешовић: Такав сам одговор из градске управе добила, али то ће ми бити задатак у неком будућем периоду да идем да преговарам са њима. Ако нема да се или упустимо у неку изградњу темеља да га правимо од темеља јер заиста не видим као неко друго решење. И морам једно да поменем значи значи град Крагујевац је дао нама овај стан. Ово је градски стан значи припада имовини града Крагујевца. Они нам финансирају услугу као пројектну активност још увек. Значи то је ресор људска и мањинска права одакле се финансирамо и једним делом из здравства. Али бих и напоменула да смо ове године да кажем имали срећу односно про прошле године ја сам аплицирала код једне организације

то је Каритас Србија, те ми је један мањи грант одобрен тако да ми је то један помажући грант у целом целој овој причи да би могли да опстанемо и да држимо континуитет у пружању услуге.

Ана Брзаковић: А када говоримо о тој вашој да кажем грађевини из маште како сте њу замислили? Како сте њу осмислили? Које би све она врсте услуга пружала?

Данијела Нешовић: Па ево како је нешто кажем моја машта и можда лепа жеља која некада јесте јесте па смо је овај спровели у реалност али значи није немогућа то што размишљајмо рецимо ако би град Крагујевац доделио један плац а има их сигурно да буде надомак главна не мора да буде у центру не мора да буде у некој претерано урбаној средини и да видимо да овај или да нађу неког донатор они као што је био Агромаркет да сада пронађу донатора који би нам направио неку зграду за дневни боравак и нека моја идеја идеје да можда у приземљу да буде етажно значи на спрат ух да буде у приземљу дневни боравак а у на спрату да буду спаваонице где би убудуће могли да развијамо услугу заштићеног становања када нестане биолошке породице или кад родитељи више не могу о њима да се старају. То би исто била једна овај иновативна услуга када причамо о деинституционализацији. О томе се много прича, али се мало шта покрене. Ипак нама установе овај велике раде. Ово би било заиста једна фантастична услуга која би могла да буде иновативна и да се спроводи. Има ли таквог лепог примера у Србији? Да ли постоји тако ус?

Ја знам да у Шапцу постоји једна зграда, а фактички две су услуге. Једну коју финансира министарство, а другу коју финансира град. А то је управо дневни боравак у Приземљу, а горе је ух малодомска заједница. Мислим да се то тако овај третира у закону, односно стационар где су деца са аутизмом из региона остављена да ту живе.

Михаило Крачковић: Помаже Бог. Ја сам Михајло Крачковић. Радим у клубу особа са аутизмом. Овде иначе радим као терапеут, а моја задужења су, најпре око физичких активности. Значи организујемо активности унутар клуба. Значи ту су најједноставније вежбе од лепљења лоптица на зиду, до рада са пилатес лоптом или или на или на просвици лакше вежбе. Значи прилагођавамо сваком према сваком кориснику. Ту су наравно и лопте које које су гумене у питању. Поред тога организујемо и заједничке шетње. То је углавном после ручка и имамо унутар клуба исто значи саме креативне радионице које организујемо уз помоћ које наравно организујем уз помоћ колегиница. Наравно ту су колегинице исто задужене као и за за припрему ручка, ужине за саму хигијену клуба. Тако да међусобно се помажемо у свему.

Водитељка: Колико значи та физичка активност корисницима?

Михаило Крачковић: Па, највише делује на њих смирујуће, а као сваки човек има ту своју енергију где мора да усмери негде, а физичка активност је најбоља за њих. Генерално где се они највише поклапају то је значи сама шетња, је л' то је да кажемо шетња је прилагођена свима. Сви воле да шетају, сви воле природу и моје искуство је после шетње да су они смирени, да да седе и тако да углавном да су да кажем опуштени. Тако да ух

веома им прија та физичка активност. Шетња се углавном од сат времена сат и по. Највише шетамо ту у шумарицама до споменика два лава до пет до музеја. Тако да су то неке руте а кад су да кажемо и мање групе идемо и до града. Тако да

Водитељка: Да ли вас слушају у вашим инструкцијама с обзиром на то да сте ви и рекреативни спортиста или се деси дан неког дана или се баш не вежба?

Михаило Крачковић: Наравно као и сваком човеку има има дана кад када када се не ради, кад је мало тешко, али они али углавном стварно слушају. Они пре свега овај желе осећају да су прихваћени ух да да имамо емпатију и они они стварно који сваки човек кад осети то труде се максимално да слушају. Некад наравно не могу да испоштају све налоге, али трудимо се да се сваком прилагодимо и што је најбитније од свега треба имати србљења.

Водитељка: Поред тих шетњи који су поменули сте их мало пре у овог делу града, дакле Хиподром Шумарице, корисници клуба особа са аутизмом иду и ван Крагујевца.

Михаило Крачковић: Да. Исто организовали смо излете. Били смо до манастира Каменац па до Равногја, Лужнице и да кажемо тако. Ето имамо у плану да идемо и и ван града. И исто то је исто јако добро за њих. За мене лично је посебно искуство у манастиру Каменац када смо били ми смо отприлике значи ух шетали до каменца неких пола сата до 40 минута. Онда корисници су ушли након тога у саму цркву и били су изузетно мирни. Након што смо поседили 10 минута ја сам покушао једног корисника да изведе напоље, али он је одбио. Тако да мислим неко моје искуство да је да му је баш изузетно пријало да је осећао мир и просто просто није хтео да изађе и ја сам је наравно пустио тако да да седи још неко време и онда је након тога он сам изашао. Тако да то ми је неко позитивно искуство било.

Па у почетку је било чудно и нисмо добили да кажемо то пуно прихватање. То је можда зато што су станари зграде ето стари и нису се сусрећали с тим проблемом, али ето наша врата су свима отворена и полако полако мислим да ето они разумеју и да нас прихватају. Иначе овако када када шетамо по Шумарицама, по хиподрому, мислим да су људи сасвим навикли да ето и виђају наше кориснике, трудимо се да будемо видљиви део заједнице, значи да не будемо изаз отворених врата значи него да да су да су наша врата отворена свима. Тако да ето трудимо се да будемо ту.

Водитељка: А да нема разлога за страх, то говори сцена коју сам управо видела. Вас корисници грле и мене су загрлили када сам дошла у овај клуб. Дакле нико нема разлога да се плаши.

Михаило Крачковић: Они заиста показују несебичну љубав као деца. Значи нема ту пуно речи. Ето просто делима. А и опет и да кажемо када кад лако је лако је приметити кад су љути и кад су нерасположени. Ето, они просто тако види се на њима једноставно као као на на деци и људи могу лако ето да препознају знаке. Иначе наравно ту смо ми са њима овај да кажем ето и кад кад им дође дан ето и кад им се не ради кад нису не би расположен

ето ту смо ми као терапеути да реагујемо али они углавном стварно као и свако људско биће желе желе љубав желе топлот желе желе то саосећање загрља и ето ту неку блискост осете да су прихваћени.

Водитељка: Је л' хоћеш да ми се представиш да ми кажеш како се зовеш и презиваш?
Твоје име и презиме?

Дарко Калановић: Дарко.

Водитељка: А презиме?

Дарко Калановић: Калановић Дарко.

Водитељка: Хвала. А колико имаш година Дарко?

Дарко Калановић: Осам.

Водитељка: Осам. И долазиш овде у клуб?

Дарко Калановић: Да.

Водитељка: Како ти се овде свиђа? Како проводиш време?

Дарко Калановић: Ручак.

Водитељка: Какав је ручак? Шта волиш да једеш овде?

Дарко Калановић: Жуто. Бургер. И жуто је пире. Бургер. Пире и бургер. Да.

Водитељка: А је л' има неки леп пасуљ овде? Ја сам чула да има много леп пасуљ.

Дарко Калановић: Није, није леп пасуљ. Значи бургер је лепши. Да.

Водитељка: А неки слаткиш, неко воће?

Дарко Калановић: И сок.

Водитељка: О, дивно. А кажи ми како се слажеш овде са другарима? И где идете после ручка?

Дарко Калановић: У Шумарице да шетамо.

Водитељка: Како је у Шумарицама?

Дарко Калановић: Споменик лав.

Водитељка: Видео си споменик лав. Је л' си био са са другарима на хиподрому?

Дарко Калановић: Капију. Капију сам видео.

Водитељка: Кад сам ушла овде ја сам видела да гледаш неки цртани филм. Волиш да гледаш цртаће? Који највише волиш да гледаш?

Дарко Калановић: Скуби ду.

Ана Брзаковић: Хвала, Дарко. Хвала ти.

Дарко Калановић: Хвала ти.

Водитељка: Можеш да ми се представиш за почетак име и презиме?

Иван Бојовић: Иван Бојовић.

Водитељка: Иване, чујем да те зову Ићко, да је то твој надимак. Колико имаш година?

Иван Бојовић: 32.

Водитељка: И ти данас пуниш 32 године? Данас ти је рођендан. Срећан ти рођендан. Иване, како се осећаш пошто ти је рођендан? Пошто данас славиш рођендан? Јеси срећан?

Иван Бојовић: Срећан.

Водитељка: Како ћеш да проведеш рођендан овде у клубу са аутизмом? Шта ћете да радите? Је л' има тортица нека за слављеника и за другаре?

Иван Бојовић: Има тортица.

Водитељка: Волиш да једеш торте?

Иван Бојовић: Волим.

Водитељка: Како проводиш ти време овде у клубу? Је л' волиш овде да долазиш?

Иван Бојовић: Волим овде да долазим.

Водитељка: И шта радиш са другарима?

Иван Бојовић: Ух, да једем торту.

Водитељка: Бојиш? Имате неке активности? Шетате?

Иван Бојовић: Шетам са другарима.

Водитељка: Где обично шетате? Је л' је то овде у насељу?

Иван Бојовић: Шетам са другарима у Шумарицама.

Водитељка: Како ти се свиђају Шумарице? Шта ти тамо се допада? Шта ти прија?

Иван Бојовић: Шетам са другарима до музеја.

Ана Брзаковић: А јеси био у музеју? Јесте били унутра? Јесте улазили?

Иван Бојовић: Јесмо.

Водитељка: Добро. Је л' ти се то допада?

Иван Бојовић: Допада. Неки коњи.

Ана Брзаковић: Да, близу смо овде хиподрома. Је л' си прилазио можда коњима?

Иван Бојовић: Јесам.

Ана Брзаковић: Ту има и пуно паса и људи и деца које ту долазе да се шетају. Волиш да шеташ у природи?

Иван Бојовић: Волим да шетам у природи.

Ана Брзаковић: Је л' волиш да црташ, да бојиш?

Иван Бојовић: Волим да цртам, да бојим.

Ана Брзаковић: Шта највише волиш да црташ?

Иван Бојовић: Дрво, јабуке, крушке, облак и у сунце и траве.

Ана Брзаковић: Како изгледа у пракси здравствена Заштита и пружање здравствених услуга глумим и наглумим особама у Крагујевцу сазнајемо у разговору са госпођом Сузаном Маслаћ Матовић, секретаром Удружења глувих и наглувих Крагујевац.

Како изгледа у чекаоници када је у питању особа која глува, односно наглува како да има адекватну здравствену заштиту?

Сузана Маслаћ Матовић: Немамо заштиту као сви остали. Некада су гужве велике, неки од нас користе апликацију за заказивање, већина не. Ако говоримо о клиничком центру и где су лекари специјалисти, то је заиста тешко Ми смо некада нешто и могли сами. Сада без тумача апсолутно је немогуће. Ако дођемо на шалтер, не чујемо шта нам објашњавају, некад се чека сатима за за не неке обичне једноставне ствари. Тражили смо толико пута да уграде дисплејеве на пример за прозивање где деле оне бројеве као банкама или слично или кад виде да је глуво лице да нас уведу одмах јер ми не чујемо кад нас прозову.

Тумача има врло мало да би могли да задовоље потребе толиког броја глувих. Тако да заиста јесте у здравству највећи проблем и ту се највише изражавају те комуникацијске баријере и здравствени радници су сад некако навикли. Неки пут просто би била нарушена наша приватност ако је ту тумач, онда ми сугеришемо некад лекарима да обавимо видео позив, значи позовемо тумача на видео позив који то може да преведе, па онда неки показују отпор према томе говорим о лекарима. Предлагали смо да се направи као кол центар, да лекари имају таблете ако се лекари плаше мобилних телефона. Лекари у иностранству имају таблет, па глуво лице преко кол центра позове, позове се и се тумач и обавља се превод позива.

Толико смо флајера направили и разделили где пише како се понашати према глувом пацијенту, шта урадити, али не вреди. Прексутра у среду Љубица опет иде на састанак., на преговоре са министарством, па ћемо да видимо шта ће бити јер су глуви протестовали. Дакле више нису заиста могли да трпе проблеме који су се баш нагомилали и који се нису решавали један по један. Значи сад ће се поново изнети сви ти захтеви.

Ми смо имали што се тиче бенефиција, само МТС пакет за глуве са неким попустом, па је то укинато, имали смо бесплатну путарину и то је укинато. Апсолутно ниједну једину бенефицију немамо, баш ниједну једину. Долазе нам да се учлане људи који су изгубили слух, али кад чују да нема апсолутно никаквих бенефиција, не виде сврху учлањења.

Дакле видећемо прексутра шта ће. Али на првом месту се тражи овај додатак за телесно оштећење јер сви глуви из бивших република на пример Хрватска имају 432 евра месечно, Словенија 180, у Босни 90, Република Српска 65 исплаћује, Македонија 75, Црна Гора 100, Бугарска 300, Мађарска 260, Румунија 100, такозвано Косово 100 евра. Дакле, апсолутно тај свуда се исплаћује та накнада за телесно оштећење. Само у Србији не. Одговор министарства је - ми смо дали средства за национални преводилачки центар. Да, али то постоји свуда у свету. Поред тога је потребна и та надокнада за телесно оштећење. То је један од првих захтева који се износи.

Ана Брзаковић: Дошли смо до самог краја серијала Заједничарење у ком смо се бавили јачањем солидарности са особама са инвалидитетом и или сметњама у развоју у циљу унапређења њиховог здравља и благостања. Овај серијал суфинансиран је средствима Министарства информисања и Телеком Комуникација Републике Србије. У овој последњој 12. емисији за тему смо имали здравствену заштиту особа са инвалидитетом. Захваљујемо се саговорницима. То су господин Милан Андрић, председник Извршног одбора удружења ратних и војних инвалида и породица погинулих бораца Крагујевац. Госпођи Данијелин Нешовић, председници Удружења за помоћ особама са аутизмом и руководиоцу клуба особа са аутизмом у Крагујевцу. Господину Михајлу Кречковићу, терапеуту у поменутом клубу Ивану Бојовићу и Дарку Ановићу, корисницима клуба особа са аутизмом у Крагујевцу и госпођи Сузани Маслаћ Матовић, секретар удружења Глувих и Наглувих Крагујевац. Тонски реализатор серијала је Арсеније Вучковић, а новинар и водитељ Ана Брзаковић. Збогом.